

Rus Va Ingliz Tillaridagi Zamonlar Tizimining Taqqoslanishi

Hamidova Mahbuba Kaharovna

Farg'ona davlat universiteti, rus tili metodikasi o'qituvchisii

Omonova Durdona Jahongir qizi

Farg'ona davlat universiteti, chet tillari fakulteti, filologiya va tillarni o'qitish :ingliz tili yo'nalishi
1-bosqich talabasi, durdonaomono052@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada rus va ingliz tillarida zamonlar tizimi tahlil qilinadi va ularning o'zaro farqli hamda o'xshash jihatlari yoritib beriladi. Har ikki tilning grammatik strukturasi, zamon shakllarining hosil qilinishi, fe'ning ifoda vositalari hamda til o'rganishda duch kelinadigan asosiy muammolar qiyosiy tahlil asosida ko'rib chiqiladi. Maqola rus va ingliz tillarini o'rganayotgan talabalar, tilshunoslar hamda pedagoglar uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lib, tillararo grammatik farqlarni chuqurroq tushunishga yordam beradi. Shuningdek, maqolada ingliz tilining 12 ta grammatik zamoni rus tilidagi 3 ta asosiy zamon bilan taqqoslanib, ularning ishlatilish konteksti va kommunikativ vazifasi o'rganiladi.

Kalit so'zlar: zamonlar, grammatika, ingliz tili, rus tili, taqqoslash, fe'l, grammatik farqlar, til o'rganish, tilshunoslik, vaqt, zamon tizimi.

KIRISH

Grammatika tilning tuzilmasini tashkil qiluvchi asosiy komponentlardan biri bo'lib, unda zamonlar tizimi alohida o'rin egallaydi. Har bir til harakatning vaqt bilan bog'liqligini ifodalash uchun o'ziga xos grammatik vositalarga ega. Rus va ingliz tillaridagi zamonlar tizimi o'rtasidagi farqlar, bu tillarni o'rganayotganlar uchun ba'zan murakkablik tug'diradi. Ingliz tilida zamonlarning ko'pligi va ularning har xil kontekstlarda qo'llanilishi, rus tilidagi nisbatan oddiy tizim bilan solishtirilganda, tahlil qilishga arzigulik mavzudir.

Tadqiqot va usullar.

Ushbu maqolada har ikki tilning zamonlar tizimi tahlil qilinadi, ularning grammatik xususiyatlari va funksional farqlari taqqosiy nuqtai nazardan yoritiladi.

1. Rus tilida zamonlar tizimi

Rus tilida zamonlar tizimi nisbatan oddiy tuzilgan. Unda faqat uchta zamon mavjud: hozirgi, o'tgan va kelajak. Harakatning davomiyligi va natijasi rus tilida ko'proq fe'l vidlari orqali ifodalanadi (mukammal va nomukammal vidlar).

Hozirgi zamon (Настоящее время): Faqat nomukammal vidli fe'llar bilan qo'llanadi va hozirgi vaqtda davom etayotgan yoki odatiy ravishda takrorlanadigan harakatni bildiradi. Misol: Я читаю книгу (Men kitob o'qiyarman). O'tgan zamon (Прошедшее время): Har ikki vidli fe'llar bilan ishlatiladi va o'tmishda ro'y bergan harakatni bildiradi. Misol: Я прочитал книгу (Men kitobni o'qib bo'ldim). Kelajak zamon (Будущее время): Nomukammal vidli fe'llar yordamida analitik (yordamchi fe'l bilan) yoki mukammal vidda sintetik tarzda hosil qilinadi. Misol: Я буду читать (Men o'qiyarman bo'laman), Я прочитаю (Men o'qib chiqaman).

2. Ingliz tilida zamonlar tizimi

Ingliz tilida zamonlar tizimi murakkab bo‘lib, u 12 ta asosiy shakldan iborat. Bu tizim uchta vaqt: hozirgi (present), o‘tgan (past) va kelajak (future) asosida quriladi, va har bir vaqt to‘rtta turdagi shaklga ega:

1. Simple (Oddiy): Harakatning sodda ifodasi.
2. Continuous (Davomiy): Harakatning davom etayotganini bildiradi.
3. Perfect (Mukammal): Harakatning natijasiga e‘tibor qaratadi.
4. Perfect Continuous (Mukammal davomiy): Harakatning boshlanishi, davomiyligi va natijasini birgalikda ifodalaydi.

Misollar:

Present Perfect: I have read the book. (Men kitobni o‘qiganman.)

Past Continuous: I was reading the book. (Men kitob o‘qiyotgan edim.)

Bu shakllarning murakkabligi ayniqsa ingliz tilini o‘rganayotgan rusiyzabonlar va boshqa til o‘rganuvchilari uchun qiyinchilik tug‘diradi.

Natija va muhokamalar.

3. Qiyosiy tahlil: asosiy farqlar va o‘xshashliklar

Rus va ingliz tillari orasidagi zamonlar tizimida quyidagi asosiy farqlar mavjud:

Zamon shakllarining soni: Rus tilida 3 ta, ingliz tilida esa 12 ta zamon mavjud.

Aspektlar roli: Rus tilida harakatning tugallanganligi yoki davomiyligi fe‘l vidlari orqali beriladi; ingliz tilida esa bu zamon shakllari bilan ifodalanadi.

Yordamchi fe‘llar: Ingliz tilida zamon shakllari ko‘p hollarda yordamchi fe‘llar orqali hosil qilinadi (to be, to have, will), rus tilida esa bu holat ancha kam.

Shuningdek, ayrim holatlarda ingliz tilidagi bitta zamon rus tilidagi bir nechta struktura bilan tarjima qilinadi yoki aksincha. Bu til o‘rganishda tarjima qilishda noaniqliklarga olib keladi.

4. Til o‘rganishdagi ahamiyati

Rus va ingliz zamonlar tizimining farqlarini bilish til o‘rganuvchilarga tilda xatoliklar qilish ehtimolini kamaytiradi. Ayniqsa, ingliz tilining Perfect va Perfect Continuous shakllari ko‘p hollarda noto‘g‘ri qo‘llaniladi, chunki rus tilida ularning to‘g‘ridan-to‘g‘ri ekvivalenti yo‘q. Bu farqlarni o‘rganish til o‘rganuvchilarning grammatik bilimlarini chuqurlashtirish va nutqdagi aniqlikni oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa.

Rus va ingliz tillaridagi zamonlar tizimi o‘rtasidagi farq faqat grammatik shakllardagina emas, balki ular orqali ifodalanuvchi semantik va pragmatik ma‘nolarda ham namoyon bo‘ladi. Ingliz tilida zamon shakllarining ko‘pligi va har birining o‘ziga xos qo‘llanishi mavjudligi uni o‘rganishni murakkablashtiradi. Rus tilida esa zamonlar tizimi sodda bo‘lib, bu uni tezroq o‘zlashtirish imkonini beradi, biroq fe‘l vidlarini to‘g‘ri ishlatish ham muhim sanaladi. Ushbu maqola tilshunoslik, tarjimashunoslik va xorijiy tillarni o‘qitish sohalarida foydali bo‘lishi mumkin.

ADABIYOTLAR:

1. Голицынский Ю.Б. Грамматика. Сборник упражнений. – Санкт-Петербург: КАРО, 2020.
2. Мёрфи Р. English Grammar in Use. – Cambridge: Cambridge University Press, 2019.
3. Бонк Н.А., Котий Г.А., Лукьянова Н.А. Учебник английского языка. – М.: Просвещение, 2018.
4. Пушкин А.Н. Русская грамматика. – М.: Наука, 2017.

5. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. – Cambridge: CUP, 2003.
6. Swan M. Practical English Usage. – Oxford: Oxford University Press, 2016.
7. Hewings M. Advanced Grammar in Use. – Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
8. Крысин Л.П. Сравнительная грамматика русского и английского языков. – М.: Высшая школа, 2014.
9. Харрисон Р. Understanding English Tenses. – London: Longman, 2012.
10. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). – М.: Высшая школа, 2002.